

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 8 (Ağustos/August 2022), s. 395-404.
Geliş Tarihi-Received: 19.07.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 10.08.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1145579

Şeyh Gâlib'in III. Selîm'e Yazdığı Yayımlanmayan Bir Kasidesi

An Unpublished Qasidah by Sheikh Ghalib to III. Selim

Müslüm YILMAZ*

Öz

18. yüzyılın en kudretli şairlerinin başında gelen Şeyh Gâlib, Es'ad-Gâlib mahlasını kullanarak yazdığı şiirlerle çok genç yaşlarında dîvânını tertip etmiş ve edebiyatımızda önemli bir yere sahip olmuştur. Dîvân'ını tamamladıktan sonra da şiirler yazmaya devam eden Şeyh Gâlib, özellikle Sultan III. Selîm ile kurduğu yakın münasebetler vesilesi ile padişah ve hanedan üyelerine yeni yıl tebrikleri, medhiyeler ve onların yaptırıldığı tarihi eserler için manzumeler yazmıştır. Bu şiirlerin büyük bir kısmı dîvânında yer alsa da mecmua ve arşiv belgelerinde kalmış olan ve henüz gün yüzüne çıkmamış şiirlerinin de olduğu görülmektedir. Gerek matbu gerek Dîvân'ın tenkitli yapılan neşirlerinde şiir sayılarının farklılıklar arz etmesi Şeyh Gâlib'in Dîvân'ını tertip ettikten sonra da manzumeler yazdığının göstergesidir.

Dönemin şair padişahu III. Selîm ile yakın ilişkilerde bulunan Gâlib, büyük bir teveccüh gördüğü padişaha Dîvân'ındakilerin haricinde de bir kaside sunmuştur. Şu ana kadar üzerine herhangi bir çalışma yapılmayan kaside, padişah ile Şeyh Gâlib'in yakın ilişkisini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Bu makalede Şeyh Gâlib'in şiirleri üzerine yapılan çalışmalardan kısaca bahsedildikten sonra III. Selîm ile olan ilişkisine değinilecektir. Bu bilgilerden sonra Topkapı Sarayı Arşivi'nde bulunan Şeyh Gâlib'in III. Selîm yazdığı yayımlanmamış bir kasidesinin metni verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Gâlib, III. Selîm, şiir, kaside.

Abstract

Being one of the most potent poets of the 18th century, Sheikh Gâlib composed his divan at a very young age with the poems he wrote using the pen name Es'ad-Gâlib and made himself an important place in our literature. Sheikh Gâlib, who continued writing poems even after completing his divan, thanks to the close relationship he built with Sultan Selim the III, wrote new year greetings, eulogies and also poems for historical artifacts they had built for the Sultan and members of the dynasty. Gâlib, who was in close relations with the poet sultan of the period, Selîm the 3rd, presented an ode to the sultan, whom he received great favor, apart from those in his divan. Although most of the poems are in his divan, it is seen that there are some unpublished poems that have remained unearthed in the journal and archive documents. The difference in the number of poems in both printed and critical publications of the divan is an indication that Sheikh Gâlib continued to write poems even after completing his divan.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/Türkiye, e-posta: muslum.yilmaz@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4060-7945.

Sheikh Gâlib, who was in a close relationship with the poet sultan of the era Selîm III , presented a qasidah to the Sultan apart from those in his divan. The Qasidah, which has not been received any studies onto it until now, is plays a highly important as it shows the close relationship between Sultan and Sheikh Gâlib.

In this article, after briefly mentioning the studies on Sheikh Gâlib's poems his relation with Selîm III will be refer to. After those information an unpublished text of a qasidah written by Sheikh Galib to Selîm III, that is in the Topkapı Palace Archive, will be given.

Key Words: Sheikh Ghalib, III. Selim, poem, qasidah.

Giriş

Klasik Türk Edebiyatının en önde gelen şairlerinden olan Şeyh Gâlib (öl. 1799), yaşadığı dönemde Neşâtî (öl. 1674) ve Nâilî (öl. 1666) tarafından benimsenip örnekleri verilen Sebki Hindî ekolünde Şevket-i Buhârî'yi (öl. 1700) örnek alarak, Nedîm (öl. 1730) ile de yaygınlaşan mahallileşme akımı doğrultusunda manzumeler kaleme almıştır. Şiirlerinde yer yer sade fakat genellikle ağızda bir dil kullanarak az sözle çok şeyi tasavvufi derinlikte anlatmaya çalışmıştır (Yüksel, 1980, s. 65-80). Klasik şiirimizdeki neredeyse bütün nazım şekillerini kullanmakla beraber kendinden önceki dîvânlarda yer alan ve döneminde pek kullanılmayan "bahr-ı tavîl"leri kullanarak manzumeler yazan Gâlib, kendinden önceki şairlerden etkilense de (Yüksel, 1980, s. 53-57, 118-128) şiirlerinde yenilik arayışında olmuştur.

Şeyh Gâlib'in yaşadığı dönemde padişahlık yapan III. Selîm (salt.1789-1807), yenilik arayışında olan bir sultandır. Osmanlı Devleti'nde III. Selîm dönemi modern devlet inşasında ilk defa planlı ve köklü inkılâpların temelini atıldığı bir dönem olarak kaydedilmektedir. III. Selîm'e göre bu atılımlara ayak direten kurumların başında Avrupa devletlerinin modernleşen ordularının karşısında değişimlere direnen¹ Yeniçeri Ocağı geliyordu (Sunar, 2010, s. 497-527). Yeniliklerin temelini atıldığı bu dönemde III. Selîm, devletin köhneleşen kurumlarını kötü gidişatın sebebi olarak görüyordu.

III. Selîm tahta çıktığı dönemde yapmak istediği ıslahatlar için manevi bir gücü arkasına almayı amaçladığı ve bu sebeple de Mevlevîliğe yöneldiği görülmektedir. (Benlioğlu, 2008, 1-20) Nitekim III. Selîm'in dönemin Mevlevî şeyhleri ile yakın ilişki içerisinde olması ve Konya'daki pir âsitânesi olan Hz. Mevlânâ'nın türbesinin tadilatını yaptırması, Mevlevilerde de padişaha karşı bir muhabbet oluşmasını sağlamıştı. Mevlânâ'nın kabrine örtülmek üzere hazırlattığı pûşîdenin üzerine işlenmesi için Şeyh Gâlib'ten manzume istemesi,² siyasal açıdan yapacağı ıslahat hareketinde Gâlib Dede ile birlikte İstanbul'daki Mevlevîlerin de kendisine yönelmesini sağlamıştır. Genç yaşında *Hüsn ü Aşk* gibi bir şaheser vücuda getirmiş ve döneminde oldukça itibar görmekte olan Şeyh Gâlib, *Dîvân*'ında da yer alan bir manzume ile bu isteğe karşılık vermiştir. Bu yakınlaşmanın tezahürü olarak Gâlib Dede'nin padişahın Galata Mevlevîhânesi'nin

¹ Yeniçeri Ocağı'na kayıtlı maaş alan 400 bin kişi içinde 60 bininin faal durumda olduğu ve bunlardan 25 bininin savaşa iştirak ettiği, iştirak edenlerin de en ibtidai askerin bilmesi gereken bilgilerden yoksun olduğu ve modern orduya da karşı çıktıkları kaydedilmektedir (Karal, 1988, s. 9).

² Bu olayın tanıklarından olan Esrâr Dede (öl. 1797) bu konu hakkında şu bilgileri vermektedir: "Lâkin hazret-i pâdişâh-ı gerdûn-penâh Es-Sultân Selîm Hân Süleymân-câh hâlede'llahü mülkehu hazretleri biñ iki yüz üç senesi taht-ı 'âlî-bahta cülûs idüp öteden beru meşreb-i şâhân-ı 'Oşmâniyye olan hübb-i hanedân-ı Mevlânâ küddise sırruhu'l-isnâ ol şehin-şâh-muhibb-i maħabbet-i destgâhuñ dil-i idrâkinden ser-zede olup evvelâ türbe-i kürsi-rütbe-i Hüdâvendigârûñ şandûka-i 'arş-resâsına mişâl-i aflâs-ı gerdûn hazrâ bir pûşîde-i zer-düz-ı gevher-endüd ve bir perde-i müzer-keş-i buķalemün-ı 'Anķa-maķşud yapıdurup pûşîdenün kitâbe-i cânib-i re'sine taħrîr olunmağa bir beyt muķtezâ vü şâyân olmağa Hazret-i Dede Efendümden ol beytün inşâdı niyâz olunmuşdı ki ol zamân henüz Südlicede münzevî idiler ve bi'l-bedâhe bu beyti inşâ ve hużür-ı şehryârîye 'arz olunduķda hâme-i gevher-nigâr-ı zer-târta taħrîr olındı. Beyt:

Müceddid oldığı Sultân Selîmün dîn ü dünyâya

Nümâyândur bu nev-pûşîdesinden ķabr-i Monlâya" (Esrâr Dede, 2000, s. 383-384).

bakımının yapılmasını talep etmesi üzerine, padişah bu talebi derhâl yerine getirmiştir. Mevlevîhâneyi tamir ettirmekle kalmayan Sultan, içilecek tatlı suyu dâhil olmak üzere tekkedeki hayatın devam etmesi için yeni vakıflar tesis ettirmiştir. Ayrıca tekkeye yaptığı "çat kapı" ziyaretler ve bütün dervişlere ihsanlarda bulunması (Arikan, 1993, s. 94), bir anlamda Şeyh Gâlib'i taltif ettiğini gösteriyordu. Gâlib de bu ihsanlara yazdığı manzumeler ile karşılık veriyordu.

III. Selîm ile arasındaki ilişkinin Hüseyin Baykara (öl. 1506) ve Molla Câmî (öl. 1492) arasındaki muhabbetten daha ileri olduğunu dile getiren Gâlib, kendisinin padişah tarafından himaye edildiğini de şiirlerinde söylüyordu (İsen, 1995, s. 42-43).

III. Selîm, ıslahatlarına başlamadan önce toplumun nabzını ölçmek için bazı faaliyetlerde bulunmuştu. Bu yönde sivil, asker ve ulemadan ileri gelenlere hitaben bir hatt-ı hümayun yayınlayarak, devletin kötü gidişatının nedenlerini ve buna çözüm olarak neler yapılması gerektiği hakkında görüşlerini bildirmelerini istedi. Böyle bir yol haritası çizmekle yapacağı ıslahatların topluma bir an önce yayılmasını (Karal, 1988, s. 22-23) ve "sağlam bir temele dayanmasını hedeflemişti." (Ünal, 2003, s. 277; Şen, 2003).

III. Selîm'in siyasal bunalımları aşmak için batıya dönük ıslahatlar için yeni binalar yaptırması ve bu mekânların kitabelerini de Şeyh Gâlib'in telif etmesi iki önemli ismin arasında büyük bir yakınlaşmanın tezahürüdür. Nitekim Şeyh Gâlib'in yazdığı bir manzumede "Müceddid olduğu Sultân Selîm'in dîn u dünyâyâ" diye anarak III. Selîm'i övmesi, yapılacak ıslahatlar da destek verdiğinin bir işareti olarak gösterilebilir.

Hanedan üyelerinin yaptırmış olduğu eserlere de tarihler yazan Gâlib, bir gün seccadesinin altında kılık kıyafetine itina gösterdiği bahanesi ile bir mektup bulsa da tehdidin asıl padişahın yaptığı yeniliklere verdiği destekten dolayı olduğu daha güçlü bir ihtimal olarak görülmektedir (Ayvazoğlu, 1999, s. 77).

Şair ve deha derecesinde bir musikişinas olan padişah ile aynı vasıflara haiz Şeyh Gâlib'i yenilik düşüncesi bir araya getirmiştir. Bu yakınlık zamanla şeyh-mürîd-muhib ilişkisinden ziyade bir dostluğa dönüşmüştür. Padişah ile bu yakın dostluğu dedikodulara neden olduğu gibi padişahın kardeşi hanım sultan ile gönül ilişkileri içerisinde olduğu dahi konuşulmuştur (Okay, 1995, s. 78).

Şeyh Gâlib'in Şiirleri Üzerine Çalışmalar

Şeyh Gâlib Dîvânı ilk olarak 1252/1836 yılında Mısır Bulak Matbaası'nda Yesârîzâde hattı ile basılmıştır. Baskısına ne kadar özen gösterilmiş olsa da dîvâna dâhil edilmeyen birçok şiir olmuştur. *Dîvân'*ın Türkiye'deki 22 nüshasını inceleyen Sedit Yüksel,³ Bulak baskısında yer almayan şiirleri ilk defa neşretmiştir. (Yüksel, 1980, s. 134-173).

*Şeyh Gâlib Dîvânı'*nun tenkitli ilk neşri 1993 yılında Naci Okçu tarafından iki cilt hâlinde yapılmıştır (Okçu, 1993). Bu eser, daha sonra transkripsiyon harfleri olmadan tekrardan yayınlanmıştır (Okçu, 2001). Eserin ilk baskısına ek olarak 1207/1792 yılında Hattat Ahmed Yusrî b. Muhammed Nazîf'e yazılan ve tezhipte süslenmiş *Dîvân'*ın tıpkıbasımı yer almaktadır (Okçu, 2001, s. 638-959).

*Şeyh Gâlib Dîvânı'*nun ikinci neşri 1994 yılında Muhsin Kalkışım tarafından yapılmıştır. Bu çalışma araştırmacının doktora tezinden (Kalkışım, 1992) hareketle popüler bir yayın olarak hazırlanmıştır (Kalkışım, 1994).⁴

³ Bu nüshalar içinde DTCF Kütüphanesi'nde (38432) bulunan yazma, Esrar Dede tarafından yazılmış ve Şeyh Gâlib tarafından kontrol edilmesi açısından da oldukça önemlidir (Yüksel, 1980, s. 37-47).

⁴ Yapılan bu iki neşirde nazım şekillerinin farklı tasnif edilmesiyle ilgili bkz. (Kurnaz, 1995, s. 179-183).

Bu iki yayından haricinde Abdülkadir Gürer de *Şeyh Gâlib Dîvânı* üzerine bir doktora tezi hazırlamıştır. Henüz yayınlanmayan bu çalışmada Gürer, *Şeyh Gâlib Dîvânı*'nın 4'ü yurt dışında, 40'ı Türkiye kütüphanelerinde olmak üzere toplam 44 nüshasını tespit etmiştir. Tespit edilen bu nüshaların 37'sini tasnif etmiş ve bu tasnif neticesinde 6 nüshadan hareketle tenkitli metnini oluşturmuştur. (Gürer, 1993) Bu yapılan çalışmalar içinde Gürer'in çalışmasının "birkaç eksiklik düzeltildiği zaman tespit edilen nüshaların çokluğu, sağlam bir seçerenin çıkarılmış olması, şiir sayısının fazlalığı gibi açılardan daha güvenilir bir metin olarak görünmekte" olduğu söylemek mümkündür. (Çel[t]ik, 1996, s. 289)

Gâlib'in şiirlerini ihtiva eden yukarıdaki çalışmalar⁵ dışında şairin sadece tarih manzumelerini konu alan bir de yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. 1989 yılında Muhsin Macit tarafından hazırlanan bu çalışmanın ilk bölümünde Gâlib'e ait 100 tarih manzumesinin metni verilmiş, ikinci bölümünde ise bu tarihler şekil, muhteva ve tarih düşürme sanatı bakımından incelenmiştir. (Macit, 1989)

Şeyh Gâlib'in Dîvânı'nda geçmeyen şiirler hakkındaki diğer bir çalışma Erdoğan Taştan tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada önce yapılan çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve akabinde Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Bölümü 776 numarada kayıtlı olan bir şiir mecmuası içinde bulunan Gâlib'e ait olan ve daha önce yayınlanmamış manzumelerin 1 gazel, 2 rubai, 1 kıta, 13 tarih manzumesi, 18 tarih mısraı, 22 müfredi yayınlanmıştır (Taştan, 2012, s. 2825-2855).

"Arşiv Belgeleri Işığında Şeyh Gâlib ve Şiirleri Hakkında Yeni Bilgiler" başlıklı çevrimiçi sunduğu bildirisinde Mücahit Kaçar, Şeyh Gâlib'in hayatı hakkında arşiv belgelerinden yola çıkarak yeni bilgilere ulaşmış ve divanında yayınlanmayan 3 şiirin de metnini ilim âlemine sunmuştur (Kaçar, 2022).

Kasidenin Nüsha Bilgileri ve İçeriği

Şeyh Gâlib'in bu çalışmaya konu olan kasidesi Topkapı Sarayı TSMA.E.843/119-361/2/26 numaralarında kayıtlıdır. Bu kaside talik yazı ile yazılmış ve şiirin etrafı da tezhiple süslenmiştir. Kaside, aruzun "Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün" kalıbı ile yazılmış olup toplam 46 beyittir.

Kasidenin 1-15. beyitleri Nesîb, 16-17. beyitleri Girizgâh, 18-28. beyitleri Medhiye, 29-34. beyitleri Tegazzül, 35-42. beyitler Fahriye, 43-46. beyitleri ise Dua bölümüdür.

Şeyh Galib kasidede III. Selîm'i cihân mülkünün şahı ve devrânın kutbu olarak tavsif eder. Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olan padişahu, dünyadaki huzur ve asayişin kaynağı olarak görür.

Dâver-i mülk-i cihân şâh-ı Selîm-i zî-şân
Hâdim-i dergehini şevket ü ' unvân gördüm

Çuḡb-ı devrân ki anuñ zât-ı hümâyûnını ben
Mâye-i emn u emân sâye-i Yezdân gördüm (b. 16-17)

Onun devrinde ilim ve marifet kumaşının değersiz olamayacağı ve bu nevi ilim erbabının çok olduğunu söyler.

Görmedim ' aşr-ı şehenşehde bir âdem ki diye
Kâle-i ma' rifet u dânişi erzân gördüm (b. 25)

⁵ Bu makale şu anda basım aşamasındadır. Şeyh Gâlib üzerine yapılan çalışmalar için bkz. (Koncu, vd. 2016).

Şairler, şiirlerinde -genel olarak- kendilerinin değerlerinin bilinmediğinden yakınırken Gâlib, bu düşüncenin aksine kendisinin Sultan III. Selim'den çok fazla lütuf ve ihsan gördüğünü dile getirir.

Devletünde n'ola fahr eyler isem çok mı baña
Az kerem görmedüm elâf-ı firâvân gördüm (b. 36)

Bundan dolayı bir ihsan sahibi padişaha aciz bir kul olarak hizmet ve teşekkür etmek gerektiğini belirtir.

Böyle bir ni' met-i 'uzmânuñ edâ-yı şükrin
Hizmet-i lâzime-i 'abd-i şenâ-ğ'ân gördüm (b. 39)

Pirlerin, eslâfın üslubu üzere düşmanlarına galip gelmesi için padişaha dua ederek kasidesini tamamlarken, kendisinin bu duasına ve fikrine ihvanının da âmin dediğini kasidesinde şu şekilde ifade eder.

Var du'â itmede ol devlet-i şâhenşâha
Böyle bir hizmete ey dil seni şâyân gördüm

Zîb-i evreng-i hilâfet ola tâ rûz-ı kıyâm
Bu du'âda kalemüm peyrev-i pîrân gördüm

Dilerüm Gâlib ola düşmene ol şâh müdâm
Anda zîrâ eşer-i nuşret-i Raḥmân gördüm

Ola hüddâm-ı kirâmı daḥi luḥf-ile be-kâm
Didi âmîn bu mes'elede ihvân gördüm (b. 43-46)

Yukarıda belirttiğimiz gibi III. Selim'in Hz. Mevlânâ'nın türbesinin tadilatını yaptırmayı, Mevlânâ'nın kabrine örtülmek üzere hazırlattığı pûşidenin üzerine işlenmesi için Şeyh Gâlib'den manzume istemesi ile birlikte Galata Mevlevihânesi'nin bakımını yaptırdıktan sonra dergâha ve dervişlere ihsanda bulunması padişahın yönetimine Gâlib Dede ile birlikte İstanbul'daki bazı Mevlevîlerin de destek verdiğinin göstergesi olarak yorumlamak mümkündür.

Metin

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

(Fâ' ilâtün)

(Fa' lün)

1. Necm-i iḳbâlümü şad şükr dirâşşân gördüm
Şem' -i bahtum yed-i himmetle fûrûzân gördüm
2. Eski zaḥm-ı dil-i mecrûḥa ḳonıldı merhem
Yeñiden cân bulup ol ḥasteyi şâdân gördüm
3. Beyt-i mâ' mûr-ı neşâti ḳatı pek âbâdân
Deyr-i fersûde-revâḳ-ı gamı vîrân gördüm
4. Dâye-i şevḳ alup âğûşına biñ şîve ile
Yine tıfl-ı dil-i şûrîdeyi ḥândân gördüm
5. Sâḳî-i mihr uzadup dest-i 'amûd-ı şubḥı

- Seherî tab' a şunar sâgar-ı rahşân gördüm
6. Mâh-ı nev ile felek döndi gümüş halkalıya
Hum-ı gerdûnda mey-i şevki hurûşân gördüm
 7. Öyle deryâ-keş-i şahbâ-yı sürûr oldum ki
Mevc-i keyfiyyet-i ser-şârını rakşân gördüm
 8. Derd u gam dest-i behem-dâde olup 'âzim-râh
Kandesin kûy-ı 'adem diyü şitâbân gördüm
 9. Kandı sultân-ı ferağ şevket ile şahn-ı dile
Toldı ecnâd-ı meserretle o meydân gördüm
 10. Faşş-ı pîrûze gibi hayme-i sebz-ile anuñ
Sâha-i kalbümi mânend-i nigîndân gördüm
 11. Çâre-sâz oldu bu dil-ğasteye bir himmet kim
Anı tedbîrde hem-şan'at-ı Loqmân gördüm
 12. Öyle himmet kim odur nahl-i riyâz-ı devlet
Bihterîn mîve-i her şâhını ihsân gördüm
 13. Himmet-i 'âliyye kim kûh-mişâl üstinden
Deşt-i pehnâver-i ümmîdi nümâyân gördüm
 14. Böyle vaşf eyledigüm himmet-i vâlâyı ben
Eşer-i 'âtıfet-i dâver-i devrân gördüm
 15. Nice dâver ki rikâbında çü peyk-i İskender
Yürise fâs-be-ser-i zâtına çesbân gördüm
 16. Dâver-i mülk-i cihân şâh-ı Selîm-i zî-şân
Hâdim-i dergehini şevket ü 'unvân gördüm
 17. Kuşb-ı devrân ki anuñ zât-ı hümayûnını ben
Mây-e emn ü emân sâye-i Yezdân gördüm
 18. Meh ü hûrşîdi cebîn sây-ı der-i saltanatı
Derghinde feleki bende-i fermân gördüm
 19. Hüsni tedbîrine ol Hüsrev-i heft iklimüñ
Dîde-i seb' a-ı seyyâreyi hayrân gördüm
 20. Nice beñzer kefi zerpeşına kim hissetden
Pençe-i mihr-i ziyâ-güsteri lerzân gördüm
 21. Zulmet-i şâm-ı fücûrı n'ola maḥv eyler ise

- Ol kadar şu^ç le-i şemşîrini tâbân gördüm
22. Cünbiş-i hâme-i luţf-âverin itdükce hayâl
Şahn-ı endişede bir serv-i hırâmân gördüm
23. Re'yi şîrâze-keş-i nazm-ı umûr olmağla
Mülki cem^ç iyyeti çok nüşha-ı dîvân gördüm
24. Zihn-i veķķâdını yâd itmiş-idüm meclisde
Hacetinden eridi şem^ç -i şebistân gördüm
25. Görmedim ^ç aşr-ı şehenşehde bir âdem ki diye
Kâle-i ma^ç rifet u dânişi erzân gördüm
26. Heybetin itmekle h^çâba varırken hülyâ
Gice ben vâkı^ç ada Zâli hirâsân gördüm
27. Rağş-ı hâmem idemez sâha-ı evşâfını tay
Kaldı ol ^ç arşada ben hayli suhendân gördüm
28. Çekilüp gülşen-i medhûñ yine bir kûşesine
Murğ-ı dilkeş nağam-ı kilki ğazel-h^çân gördüm
29. Mâîler giymiş amân bir meh-i tâbân gördüm
Gökde hürşîdi anuñ şevķine gerdân gördüm
30. Nağş iderken o büti aldırup ^ç aqlın üstâd
Şafha-ı hâke düşüp şûret-i bî-cân gördüm
31. Açmak ister şaded-i derd-i dilin ol şûha
Yine ^ç aşıkda bugün çâk-i giribân gördüm
32. Görmedük mûy-ı miyâmı gibi yâruñ dirler
Hele ben diķķat idüp eyledüm im^ç ân gördüm
33. Oğuma cânuma degdi begüm evşâf-ı müjeñ
K'anı haşm-ı hedef-i sine-i ^ç üryân gördüm
34. Tîr-i ihyâña bu ıtñâb-ı suhendenden nâşi
Kalem-i şafhayı ben dest u giribân gördüm
35. Mihr-i evc-i keremâ dâver-i ihsân-kârâ
Seni ey rûh-ı cihân ekrem-i şâhân gördüm
36. Devletüñde n'ola fahr eyler isem çok mı baña
Az kerem görmedüm elţâf-ı firâvân gördüm
37. Gökce tağ ile ser-efrâz olup eyyâmuñda

- Ben kuluñ ' izzet u rif' at-i şeref ü şân gördüm
38. Kef-i ümmîde girüp kâf ile hem-ser ol kûh
Şevkden kendimi ' Anka gibi perrân gördüm
39. Böyle bir ni' met-i ' uzmânuñ edâ-yı şükrin
Hizmet-i lâzime-i ' abd-i şenâ-h'ân gördüm
40. Nakd-i şükri zer-i sencîde gibi vezn itdüm
Tab' -ı meyyâlümi çün keffe-i mîzân gördüm
41. Zîmn-ı îfâ-yı teşekkürde suñûr-ı nazmum
Bâd-ı ihsân ile pür-mevc bir ' ummân gördüm
42. Gerçi çokdur yolu ser-çeşme-i şükrüñ ammâ
Semt-i da' vâtı yine cümleden âsân gördüm
43. Var du' â itmede ol devlet-i şâhenşâha
Böyle bir hizmete ey dil seni şâyân gördüm
44. Zîb-i evreng-i hilâfet ola tâ rûz-ı kıyâm
Bu du' âda kalemüm peyrev-i pîrân gördüm
45. Dilerüm Gâlib ola düşmene ol şâh müdâm
Anda zirâ eşer-i nuşret-i Raḥmân gördüm
46. Ola hüddâm-ı kirâmı daḥi luṭf-ile be-kâm
Didi âmîn bu mes' elede iḥvân gördüm

Sonuç

18. yüzyılın en kudretli şairlerinin başında gelen Şeyh Gâlib, çok genç yaşlarında dîvânını tertip etmiş ve dîvânını tertipten sonra da şiir yazmaya devam etmiştir. Bu şiirlerin bazılarının dîvâna dâhil edilmediği görülmektedir. Bu manzumelerin şiir mecmularında ve saraya sunulmuş belgeler içinde dağınık şekilde kaldığı dikkat çekmektedir. Gerek matbu gerek dîvânın tenkitli yapılan neşirlerinde şiir sayılarının farklılıklar arz etmesi bunun göstergesidir. Söz konusu bu farklılıklar saraya sunulmuş başka eserler içinde de bu nevi şiirlerin yer alabileceğini göstermektedir. Bu şiirlerin tespit edilerek yayımlanmasının ile edebiyat tarihimize bir katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Şairlerimizin dîvânları neşredilirken sadece dîvânın nüshalarını tespite çalışmak yerine bu tür -dîvân dışında kalmış- şiirlerini de mümkün merteye tespit etmek oldukça önemlidir. Şairlerin dîvân haricinde kalan bu şiirlerinin de tespit edilerek dîvânlarına ilhak edilmesi onların hatıralarına hürmet göstermek yanında şairlik yönlerinin daha net bir biçimde ortaya çıkması ve daha doğru değerlendirmeler yapılması açısından da oldukça önemlidir. Bu ilhak ameliyesinin dîvânların orijinal(e yakın) hâline halel getireceği düşüncesi bizce doğru olmamakla birlikte bu şiirler dîvânların sonuna alınmak suretiyle bu endişe giderilebilir, kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Ayvazoğlu, B. (1999). *Kuşunun Son Şarkısı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Arıkan, V. S. (1993). *III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme*. Ankara: TTK Yayınları.
- Benlioğlu, S. (2008). Sarayda Düzenlenen Tarikat Âyinleri Işığında III. Selim'in Tekke Müziğiyle İlişkisi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37, 1-20.
- Çel[t]ik, H. (1996). Yöntemi Açısından Üç Şeyh Galip Dîvânı. *Bilig*, 96, 284-289.
- Esrâr Dede (2000). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye* (Haz. İlhan Genç). Ankara: AKM Yayınları.
- Gürer, A. (1993). *Şeyh Gâlib Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- İsen, M. (1995). Osmanlılarda Devlet-Sanat İlişkisi ve Bu İlişkinin III. Selim'le Şeyh Gâlib'deki Görüntüsü, *Şeyh Gâlib Kitabı*. İstanbul: İBB Yayınları, 39-50.
- Kaçar, M. (2022). Arşiv Belgeleri Işığında Şeyh Gâlib ve Şiirleri Hakkında Yeni Bilgiler, *Klasikten Moderne Türk Edebiyatında Mevlevilik ve Şeyh Gâlib*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (Basım aşamasında).
- Kalkışım, M. (1994). *Şeyh Gâlib Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kalkışım, M. (1992). *Şeyh Gâlib Dîvânı*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Karal, Enver Z. (1988). *Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları Nizâm-ı Cedid*. Ankara: TTK Yayınları.
- Koncu, H. vd. (2016). *Eser-i Aşk: Şeyh Gâlib Hakkında Makaleler ve Bibliyografya*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kurnaz, C. (1995). Şeyh Gâlib Dîvânı'ndaki Nazım Şekilleri ile İlgili Problemler, *Şeyh Gâlib Kitabı*. İstanbul: İBB Yayınları, 179-183.
- Macit, M. (1989). *Şeyh Gâlib'in Tarih Manzumeleri (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Okay, O. (1995). Gâlib Dede'nin Dramı, *Şeyh Gâlib Kitabı*. İstanbul: İBB Yayınları, 77-83.
- Okçu, N. (2011). *Şeyh Gâlib Dîvânı, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umumi Tahlili*. Ankara: TDV Yayınları.
- Okçu, N. (1993). *Şeyh Gâlib: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umumi Tahlili ve Dîvânın Tenkitli Metni*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sunar, Mehmet M. (2010). Ocak-ı Âmire'den Ocak-ı Mülga'ya Doğru Nizâm-ı Cedid Reformları Karşısında Yeniçeriler, *Nizâm-ı Kadim'den Nizâm-ı Cedid'e III. Selim ve Dönemi*. İstanbul: İsam Yayınları, 497-527.
- Şen, A. (2003). *Osmanlıda Dönüm Noktası (III. Selim Hayatı ve Islahatları)*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Taştan, E. (2012). Şeyh Gâlib ve Yayımlanmamış Şiirleri. *Turkish Studies*, 7/4, 2825-2855.
- Ünal, U. (2003). İdari ve Sosyal Alanlarda Nizam-ı Cedid Çabaları. *O.T.A.M*, 14, 273-289
- Yüksel, S. (1980). *Şeyh Gâlib Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri*. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: TTK Basımevi.

TSMA.E.843/119-361/2/26